

B I N N E N L A N D S E V E I L I G H E I D S D I E N S T

Maandoverzicht nr.11 - 1976

(Tijdvak van 1-11-1976 t/m 30-11-1976)

I N H O U D

Nr. 1305.301

	Blz.
De CPN op internationaal terrein	1
Verkiezingen teleurstellend voor CPN	3
Pro-Russisch communisme	5
De Nederlandse Volksunie (NVU)	7
De Portugese CP en het huidige Portugal	9

De CPN op internationaal terrein

De laatste, in september gehouden vergadering van het Partijbestuur van de CPN werd enerzijds gekenmerkt door heftige aanvallen van oud-CPN-voorzitter P. de GROOT en voorzitter H.J. HOEKSTRA op vroegere CPSU-stellingname tegen de CPN en anderzijds door de duidelijk uitgesproken bereidheid tot nauwere betrekkingen met de internationale communistische beweging. In de rede van HOEKSTRA en in de discussiebijdrage van "Waarheid"-hoofdredacteur J.F. WOLFF werd gewezen op bilaterale contacten met andere communistische partijen als middel om de verbondenheid met de communistische wereldbeweging te realiseren.

Bilaterale contacten vormden inderdaad in de afgelopen maanden de hoofdmoot van de CPN-activiteiten op internationaal terrein. Nog in september vertrok De GROOT naar Italië, waar hij gesprekken voerde met voor-
aanstaande functionarissen van de Italiaanse communistische partij (PCI). Zijn ervaringen gaven hem aanleiding tot het publiceren van een serie "Italiaanse Reisnotities" in "De Waarheid". Daaruit spreekt in het algemeen waardering voor de PCI maar er wordt ook nog eens aangegeven, dat elke partij zijn eigen methoden ontwikkelt in overeenstemming met de situatie in eigen land. De GROOT doet het voorkomen alsof aan vroeger geldende CPN-bezwaren tegen de politiek van de PCI, die vooral de Europese integratie golden, door de PCI inmiddels is tegemoet gekomen. De rooskleurige voorstelling van zaken, die door De GROOT wordt gegeven inzake de eenstemmigheid tussen beide partijen, blijkt door de PCI overigens niet te worden gedeeld. Een hoge PCI-functionaris, die in oktober aanwezig was bij een manifestatie van Italiaanse communistische gastarbeiders in Amsterdam en die eerder in Italië met De GROOT had gesproken, vond dat de in Nederland verblijvende PCI-leden zich maar liever niet tot de CPN moesten wenden gezien de bijzondere opvattingen, die deze partij zou huldigen.

Kort na de terugkeer van De GROOT vertrok het partijbestuurslid D.J. HA naar Italië om deel te nemen aan een op initiatief van de PCI belegde werkbijeenkomst van een aantal Westeuropese CP-en over landbouwvraagstukken. HA, een 28-jarige student, is in 1975 in het Partijbestuur van de CPN opgenomen naar aanleiding van de rol die hij eerder speelde bij boerenacties. Zijn uitzending naar Italië hield waarschijnlijk verband met plannen van de CPN-leiding om jongere partijgenoten meer vertrouwd te maken met internationale contacten. De deelname van de CPN aan deze bijeenkomst doet overigens wat merkwaardig aan omdat eerdere en latere soortgelijke

bijeenkomsten het zonder CPN-aanwezigheid moesten stellen. Voor de hand ligt de veronderstelling dat de PCI De GROOT er warm voor heeft kunnen krijgen.

Op uitnodiging van de Portugese communistische partij (PCP) woonde administratief CPN-secretaris J.F. IJ. het PCP-congres van 11 tot 14 november bij. Uit zijn verslag in "De Waarheid" blijkt dat de CPN ten aanzien van de PCP minder kritisch is geworden. Veelbetekenend is in dit opzicht de opmerking van IJ. i, dat de PCP "Haar eigen politiek (uitwerkt) op grond van de specifieke omstandigheden in haar land, in volledige autonomie zonder inmenging te dulden van welke andere communistische partijen ook" (De Waarheid dd. 25-11-76). Belangstelling toonde de CPN ook voor de ontwikkelingen in Spanje, van waaruit "Waarheid"-correspondent J. de B. reportages verzorgde.

Ofschoon er naar het oordeel van de CPN-leiding in de besprekingen met de CPSU over normalisering van de betrekkingen nog steeds niet veel voortgang wordt geboekt op de terreinen, die de CPN van belang vindt (zelfkritiek van de CPSU inzake haar houding tegenover de CPN in het verleden en stopzetting van de steun aan de pro-Russische groeperingen), heeft de CPN na de heftige kritiek in de partijbestuursvergadering van september jl. alles nagelaten, dat de CPSU voor het hoofd zou kunnen stoten. CPN-voorzitter HOEKSTRA heeft het woord gevoerd op de bijeenkomst van het district Amsterdam ter herdenking van de Russische Oktoberrevolutie. Hij sprak over de onverbreekelijke verbondenheid van de CPN met de internationale marxistisch-leninistische gemeenschap en benadrukt dat de CPN bij haar optreden in deze gemeenschap uitgaat van "de noodzaak van gemeenschappelijke actie tegen de gemeenschappelijke tegenstander om zo de wegen te openen om te komen tot herstel van de samenwerking in de internationale communistische beweging" (De Waarheid dd. 13-11-76). Ook in andere CPN-districten werd de Oktoberrevolutie herdacht. Voor het eerst in vele, vele jaren bezocht oud-CPN-voorzitter De GROOT de receptie, die de Sowjet-Ambassade jaarlijks houdt bij deze gelegenheid.

*

* *

Verkiezingen teleurstellend voor CPN

De op 3 november j.l. gehouden verkiezingen voor een Eindhovense agglomeratieraad zijn voor de CPN tamelijk teleurstellend verlopen. De partij had aan deze verkiezingen landelijke betekenis gehecht, het landelijk propaganda-apparaat ingeschakeld en enkele van de meest vooraanstaande kaderleden, onder wie de heer F. ME, afgevaardigd naar openbare verkiezingsvergaderingen. De uiteindelijke stembusresultaten hebben de partijleiding tot de conclusie gebracht dat er nog heel wat werk verzet moet worden, wil de CPN bij de a.s. Tweede Kamerverkiezingen haar 7 zetels behouden.

Opmerkelijk bij de presentatie van de CPN-kandidaten voor deze verkiezingen was het feit dat niet zozeer de aandacht werd gevestigd op de functie, positie of verdienste van de kandidaten in de partij zelf, maar dat vooral de nadruk werd gelegd op hun positie en activiteit in de vakbonden.

De opkomst voor deze verkiezingen was erg laag. Bijna de helft van het aantal kiezers heeft geen stem uitgebracht. Dat maakt een vergelijking van deze verkiezingsresultaten met vorige en een beoordeling ervan als een graadmeter voor de a.s. Tweede Kamerverkiezingen nauwelijks verantwoord.

De CPN behaalde in de gehele agglomeratie 1,4% van het aantal uitgebrachte stemmen, hetgeen niet voldoende bleek voor het verkrijgen van een zetel in de agglomeratieraad. In vergelijking met de resultaten van de verkiezingen voor de Provinciale Staten in maart 1974 betekent dit een lichte achteruitgang. In de stad Eindhoven was sprake van een lichte vooruitgang van het stemmenpercentage, zowel ten opzichte van de PS-verkiezingen, als ten opzichte van de in mei 1974 gehouden gemeenteraadsverkiezingen. Het stemmenpercentage (2,2%) bleef hier evenwel nog ruim beneden dat van de Tweede Kamerverkiezingen in 1972, toen de CPN 3,3% van het aantal stemmen behaalde.

In een commentaar op de verkiezingen in het partijdagblad "De Waarheid" wordt de meeste nadruk gelegd op de lage opkomst, die uitgelegd wordt als een bevestiging van het partijstandpunt als zou de bevolking geen behoefte hebben aan dit soort bestuursorganen, die de gemeentelijke autonomie bedreigen en de afstand tussen kiezer en gekozene vergroten. Daarnaast wordt gewezen op een tendens van toenemende onverschilligheid

ten opzichte van verkiezingen in het algemeen, en van aangewakkerde "apathie" en depolitisering. Volgens het dagblad "De Waarheid" doet zich dit het sterkst gevoelen bij diegenen, die overdag hun normale werkzaamheden moeten verrichten, en zijn het de progressieve partijen, waaronder de CPN, die hiervan het grootste nadeel ondervinden.

Het verkiezingsresultaat van de partij wordt niet aan een oordeel onderworpen, hetgeen in feite betekent dat het als onvoldoende wordt beschouwd. In het commentaar wordt slechts gezegd dat er een intensieve verkiezingscampagne is geweest, waarin het niet direkt ging om het winnen van kiezers (!), maar om het versterken van de partij-organisatie. De oprichting van een enkele nieuwe partij-afdeling en het aantrekken van nieuwe leden worden dan ook als een groot succes gepresenteerd. Zelfs werd in een drietal nabeschouwingen in de partijkrant daar nog verder op ingegaan.

*
* *

Pro-Russisch communisme

Hoewel blijkbaar niet onderkend door de CPN (gezien de uitvallen van oud-CPN-voorzitter De GROOT en voorzitter HOEKSTRA naar de CPSU in de laatste partijbestuursvergadering), zijn er toch wel aanwijzingen dat de pro-Russische groeperingen ernstig rekening houden met de consequenties, die een eventuele normalisering van de betrekkingen tussen CPN en CPSU voor hen zouden meebrengen. Zoals bekend verlangt de CPN, dat alle Oost-europese ondersteuning van pro-Russisch communistische groeperingen wordt stopgezet, waarna de CPN met de overname of liquidatie van die groeperingen weinig moeite denkt te hebben.

Enkele pro-Russische organisaties hebben echter maatregelen getroffen, die doen vermoeden dat men van Oosteuropese zijde niet overloopt van vertrouwen in de bereidheid van de CPN om ongewijzigd activiteiten over te nemen, die door de CPSU belangrijk worden gevonden.

Tussen de vereniging Nederland-USSR en het aan de vereniging verbonden reisbureau Vernu Reizen BV is inmiddels op administratief en organisatorisch gebied een zodanige scheiding aangebracht, dat een mogelijke overname van de vereniging door de CPN voor de activiteiten van het reisbureau geen consequenties behoeft te hebben. Door het Jongeren Kontakt voor internationale solidariteit en Uitwisseling (JKU) is de laatste maanden hard gewerkt aan het omzetten van de reisdienst Kontakt BV in een volwaardig reisbureau. Kontakt BV heeft inmiddels in Amsterdam een eigen pand betrokken, dat op 26 november in het bijzijn van functionarissen van Oosteuropese Ambassades feestelijk werd geopend.

Minder duidelijk is wat er zal gebeuren met het Nederlands Comité voor Europese Veiligheid en Samenwerking (NCvEVS). Het comité zelf is van mening, dat het alleen los van de CPN vruchtbaar kan blijven functioneren. Er bestaan echter twijfels over de mogelijkheden daartoe. Sommige NCvEVS-bestuurders verdenken er de Russen van dat zij bezig zijn met een geleidelijke afbouw van het comité en wijzen dan op het niet doorgaan van een bezoek aan Moskou van een onder NCvEVS-auspiciën samengestelde delegatie van Nederlandse parlementariërs. Aangezien als vaststaand mag worden aangenomen, dat het comité zijn activiteiten zonder Oosteuropese steun niet zal kunnen voortzetten, zal het voortbestaan wel afhangen van de mate, waarin de CPN zich voor de zaak van de Europese veiligheid en samenwerking wil inzetten.

Terwijl de pro-Russische uitgeverij Sterboek, die in Groningen is gevestigd en met de CPN-uitgeverij Pegasus concurreert, duidelijk op zijn retour is zonder dat van Sowjetzijde een helpende hand wordt geboden, is door pro-Russische communisten een nieuwe uitgeverij opgericht, die zich noemt Stichting Uitgeverij Manifest. Blijkens een rondschrĳven stelt de stichting zich ten doel krachten uit alle groeperingen van het Nederlandse volk te mobiliseren voor het behoud van de vrede. Van de verschillende soorten publicaties, die men daartoe wil uitgeven, is inmiddels in de serie "eigentijdse documenten" een brochure verschenen met het document en de redevoeringen van de pan-Europese conferentie, die in juni 1976 in Oost-Berlijn werd gehouden. Uit dezelfde pro-Russische hoek (waarvan de kern gevormd wordt door medewerkers aan het Goulooze-apparaat*) komt de heroprichting van de Commissie Hulp aan Spanje, die zich evenals de vooroorlogse commissie van dezelfde naam ten doel stelt humanitaire hulp te verlenen aan strijders voor democratie in Spanje. Als eerste project wordt een geldinzamelingscampagne gehouden voor de bouw van een herstellingsoord voor ex-politieke gevangenen. Begrijpelijkerwijs bestaat er in de CPN grote verontwaardiging over deze nieuwe activiteit van pro-Russische communisten. De nieuwe uitgeverij betekent concurrentie voor de CPN-uitgeverij Pegasus en de Commissie Hulp aan Spanje loopt het door de CPN eerder opgerichte Comité Vrij Spanje voor de voeten. De ontstemming bij de CPN is des te groter, omdat in het Sowjet-partijblad Prawda (van 16-11-1976) aan de eerste uitgave van uitgeverij Manifest aandacht is geschonken. Er kan uit geconcludeerd worden dat deze activiteiten van pro-Russische communisten zo al niet met medewerking dan toch met instemming van Sowjet-zijde tot stand gekomen zijn.

*

* *

*) Een onder leiding van Daan GOULOZE werkend inlichtingen-apparaat, dat vóór en tijdens WO-II in Nederland actief was ten behoeve van de Sowjet-Unie.

De Nederlandse Volksunie (NVU)

De NVU is eindelijk de kater te boven, die volgde op de veroordeling van voorzitter J.G. GLIMMERVEEN wegens het verspreiden van verkiezingspamfletten met een voor bepaalde bevolkingsgroepen discriminerende inhoud. Onder aanvoering van de voorzitter wordt hard gewerkt aan de in 1977 te houden verkiezingen voor de Tweede Kamer.

Deze werkzaamheden houden onder meer verband met het uitgeven van een beter opgezet orgaan, het opstellen van een degelijk partijprogramma en het oprichten van partijafdelingen in verschillende plaatsen. Voor wat dit laatste betreft is men in de praktijk echter - tot nu toe - niet verder gekomen dan het benoemen van contactpersonen, ondermeer in steden Den Haag, Rotterdam en Utrecht.

De verkiezingen

In kringen van de NVU is men van mening dat de partij kan beschikken over voldoende financiële middelen om deelname aan de verkiezingen in alle kiesdistricten mogelijk te maken. Voorzitter GLIMMERVEEN zal fungeren als lijsttrekker. De tweede plaats op de kieslijst wordt ingenomen door de activist J.P.C.J. HA, die zich onlangs nogal ingespannen heeft een soort ordedienst op te richten. Deze ordedienst zou acties moeten gaan ontplooiën buiten de NVU om en slechts verantwoording schuldig zijn aan de voorzitter.

De propaganda zal grote prioriteit genieten. In het kader daarvan wil de NVU-top in de naaste toekomst in verschillende plaatsen pamfletten verspreiden met een racistische inhoud. Deze actie zal gevolgd worden door verspreiding van pamfletten met een tekst, die juridisch gezien wel door de beugel kan, zodat de verspreiders daarvan geen strafrechtelijke vervolging te vrezen zullen hebben.

Verbod NVU

Enkele leden van de NVU zijn, met name na de anti-Turkse rellen in Schiedam in augustus j.l. bevreesd voor gerechtelijke vervolging of ontbinding van de partij door de justitiële autoriteiten.

In verband met een eventueel verbod heeft voorzitter GLIMMERVEEN echter zeer onlangs verklaard, dat hij dan onder de naam van een reeds bij voorbaat door hem opgerichte partij of met een "Lijst GLIMMERVEEN" aan de verkiezingen zal deelnemen.

Verwacht kan dan ook worden dat de heer GLIMMERVEEN hoe dan ook aan de Tweede Kamerverkiezingen zal deelnemen. Hij zal er niet voor terugschrikken in zijn verkiezingscampagne opnieuw racistische gevoelens in te brengen en uit te dragen.

*
* *

DE PORTUGESE CP EN HET HUIDIGE PORTUGAL

Sinds eind vorig jaar is het doen en laten van de Portugese CP (PCP) en het gebeuren in Portugal in het algemeen, in afnemende mate voorpagina-nieuws geworden.

In de periode daarvoor wist de partij door de krasse manier waarop zij de stelling in de praktijk bracht dat het doorzetten van het revolutionaire proces belangrijker was dan het zich houden aan de burgerlijk-democratische spelregels, zich voortdurend in het middelpunt van de internationale belangstelling te plaatsen. Door het optreden van de PCP immers konden theoretische discussies over de betekenis van de burgerlijke democratie, zoals die de laatste jaren in toenemende mate binnen het Westeuropese communisme waren gevoerd, nu betrokken worden op een praktijkgeval, nog wel in de Westeuropese context zelf. Daarbij bleek dat de Italiaanse en Spaanse CP, de partijen die het nadrukkelijkst de Westerse democratische spelregels hadden onderschreven, de consequentie van dit standpunt wilden aanvaarden. Zij veroordeelden het gedrag van de PCP *). De meeste andere Westeuropese CP-en verklaarden zich daarentegen - al was het niet steeds geheel volmondig - solidair met de PCP.

Was deze polarisatie in de communistische beweging op zichzelf al voldoende om het optreden van de PCP extra belangwekkend te maken, daar kwam nog iets bij. Het feit dat de PCP succes had met haar aanpak en vanaf de val van het SA /CA -bewind in april 1974 tot in de tweede helft van 1975 steeds meer invloed op de richting van de Portugese politiek wist te krijgen, leidde ertoe dat men zich in Oost en West de vraag kon stellen welke consequenties dit voor de internationale politieke verhoudingen kon hebben. PCP-leider CU zei weliswaar dat Portugals NAVO-lidmaatschap voor hem geen actuele zaak was, maar tegelijk maakte hij er geen geheim van dat zijn sympathie naar Oost-Europa uitging en dat hij daar zijn voorbeeld voor een communistisch Portugal zocht.

*) Dat zal niet alleen een zaak van politieke ethiek zijn geweest maar ook een kwestie van rekening houden met hun eigen belang dat met zo'n veroordeling kon worden gediend. M.n. de Spaanse CP was er erg beducht voor dat het PCP-optreden het anti-communisme in Spanje zou versterken en daardoor haar kans op een come-back na FRANCO verkleinen.

Zoals aan het begin van dit stuk is aangeduid, zijn deze kwesties op het ogenblik op de achtergrond geraakt en wel omdat de PCP in Portugal zelf aanzienlijke stappen terug heeft moeten doen.

Dat begon met de verkiezingen voor de grondwetgevende vergadering in april 1975. De pretenties waarmee de partij naast de militairen optrad als de leidinggevende kracht in het land werden flink gelogenstraft: de communisten behaalden 12% van de stemmen, terwijl de socialisten ruim driemaal zo hoog scoorden met 37% en ook de centrum-democraten de CP met 26% ver achter zich lieten.

Voor de PCP was dit geen reden om gas terug te nemen. De partij negeerde de verkiezingsuitslag en deed, daarbij begunstigd door de toen nog dominante pro-communistische stroming onder de militairen, wat zij maar kon om nog meer sleutelposities in handen te krijgen dan zij al had en van daaruit haar doelstellingen door te zetten. Zo kon het gebeuren dat enige tijd na de verkiezingen waarin de electorale aanhang van de PCP zo bescheiden was gebleken, er een gereconstrueerd kabinet-GONÇALVES kwam waarin de communistische invloed bleek te zijn vergroot. GONÇALVES zelf toonde zich bovendien zo pro-communistisch dat tenslotte door velen werd aangenomen dat hij geheim CP-lid was.

Het verzet daartegen kwam op drie fronten op gang.

In de eerste plaats ontstond er een steeds sterkere anti-communistische beweging onder de bevolking. Deze deed zich vooral in het conservatieve noorden van het land voor, werd ongetwijfeld versterkt door de repatriëring uit de voormalige koloniën van al evenzeer conservatieve elementen en door het kopschuw worden van groepen middenstanders tegenover de door de CP gestimuleerde of gesteunde onteigeningen in industrie en landbouw, maar was evengoed een tamelijk logische reactie op de niet gehonoreerde verkiezingsuitslag.

In de tweede plaats kwamen de niet-communistische partijen steeds meer in verzet tegen de CP. Daarbij was sprake van een wisselwerking tussen het optreden van deze partijen en het groeiende anti-communistische sentiment onder de bevolking. M.n. de socialistische partij wilde aantonen, tegenover een CP die voortdurend demonstraties e.d. organiseerde om vervolgens te proclameren dat haar politiek moest worden uitgevoerd omdat "de massa" daarachter stond, dat zij - de SP - "de massa" meer of althans meer "massa" op de been kon brengen dan de communisten. Het waren ook de socialisten die tenslotte uit het kabinet GONÇALVES traden en

daarmee aan de val daarvan bijdroegen.

In de derde plaats kreeg een tegenbeweging binnen de strijdkrachten vorm, het belangrijkste gegeven omdat het de militairen waren en nog zijn die de doorslaggevende invloed in de Portugese politiek uitoefenen. In de zomer van 1975 ontstond de groep van zg. gematigden die de communistische invloed onder de militairen begonnen terug te dringen. Ook dit gebeurde weer in wisselwerking met het optreden van de niet-communistische partijen - de gematigden waren in het algemeen op de SP georiënteerd - en de tegen de CP gerichte stromingen onder de bevolking.

Het waren de gematigde militairen, aangevuld met duidelijk meer naar rechts tenderende officieren, die de CP tenslotte een koekje van eigen deeg bereidden. Had de PCP in de tweede helft van 1974 en begin 1975 twee niet geheel duidelijke verzetsacties tegen de door haar gewenste ontwikkeling in Portugal tot regelrechte "rechtse coup pogingen" gestempeld om na het mislukken ervan d.m.v. zuiveringsacties CP-aanhangers op open gekomen posten te schuiven, nu gebeurde het omgekeerde. In november 1975 zagen de gematigde en rechtse militairen in de links-radicalen agitatie die in het leger tot rebellie bij enkele onderdelen leidde, op hun beurt een poging tot een coup.

In hoeverre hier inderdaad van een doelbewuste coup sprake was, was evenals in de vorige gevallen niet zo erg duidelijk. Ook de betrokkenheid van de CP was niet volledig analyseerbaar. Feit was dat een deel van de agitatie voor rekening kwam van de vele links-radicalen groepen die de CP regelmatig voor de voeten liepen en zelfs bestreden. Maar evenzeer was het een feit dat er informeel en gedurende een overigens zeer korte episode zelfs formeel *) samenwerking bestond terwijl de CP, die toch wel een deel van de agitatie voor haar rekening nam, als organisatorische reus tussen deze mini-groepen, zeker in staat mocht worden geacht zich meester te maken van de resultaten van het agiteren van maoïsten, trotskisten e.a.

Hoe dit zij, de zaak werd onderdrukt en in de periode daarna moest de PCP een flinke stap terug doen. M.n. binnen de strijdkrachten moesten

*) Het ging hier om het FUR, het front voor revolutionaire eenheid, een samenwerkingsverband tussen de PCP en enkele links van de CP staande partijtjes. Het front hield nauwelijks een paar weken stand.

communistiche en met de CP sympathiserende figuren posities prijsgeven maar ook daarbuiten was dat het geval, bijv. op het gebied van de nieuwsvoorziening. Bij de daarna komende parlamentsverkiezingen in april van dit jaar kreeg de CP weliswaar ruim 14%, maar dat was geen werkelijke winst vergeleken bij de 12% van 1975 omdat toen een communistiche filiaalpartij, de MDP, meedeed die 4% kreeg. Deze MDP was er in 1976 niet bij. In de regering die daarna gevormd werd - het socialistische minderheidskabinet-SOARES - kreeg de CP geen zetel en bij de kort daarop volgende presidentsverkiezingen scoorde de communistiche kandidaat een magere 7,5%.

Sindsdien komt de CP voornamelijk in het nieuws door waarschuwingen aan de socialisten over hun "afglijden naar rechts" en aanbiedingen tot samenwerking om de "verworvenheden van de revolutie" te beschermen. Aanbiedingen waarop de socialistische partij totnutoe niet is ingegaan.

Gezien deze achtergrond werd door meer dan een verwacht dat de CP haar afgelopen maand gehouden eerste vrije partijcongres sinds de val van CA *) zou gebruiken als een gelegenheid tot het wijzigen van een verliesgevende politiek en zelfs misschien tot het vervangen van een star dogmatische leider door een flexibeler figuur. Hoewel de partij zich tijdens haar congres wel meer ingehouden, meer defensief opstelde, en ook wel foutjes werden toegegeven, was van een werkelijk nieuwe oriëntatie geen sprake.

Het 8e PCP-congres, 22-14 november 1976

Bestuursbezetting

Dat de PCP niet dacht aan een breuk met de totnutoe gevolgde politiek, blijkt al direct uit de manier waarop de bestuursbezetting werd geregeld.

Partijleider, secretaris-generaal CU ..., de man die bij uitstek het orthodoxe, om niet te zeggen stalinistische, en pro-Sowjet-gezicht van de partij heeft bepaald, werd unaniem in zijn functie herkozen.

*) Het buitengewone congres enkele maanden na de omwenteling van april 1974 niet meegerekend.

Hetzelfde gebeurde met het Centraal Comité. Dat werd weliswaar uitgebreid van 36 tot 90 leden, maar de zittende leden werden allen herkozen terwijl de plaatsvervangende leden onder hen, allen gewoon lid werden. Omdat het nieuwe Centraal Comité 36 plaatsvervangende leden kent, kan geconcludeerd worden dat de nieuwkomers - die i.t.t. de oude groep veelal geen full-time partij officials zijn - voor het grootste deel slechts als plaatsvervanger zijn opgenomen. M.a.w. de oude groep houdt volledig het heft in handen want de plaatsvervangende leden zijn niet stemgerechtigd.

Duidelijker nog is het zich handhaven van de zittende groep te zien in de twee nog veel belangrijker bestuursorganen dan het Centraal Comité, de politieke commissie (Politburo) en het secretariaat. De II man sterke politieke commissie bleef ongewijzigd; er kwamen alleen twee plaatsvervangende leden bij. In het secretariaat tenslotte werden twee nieuwe leden gekozen, maar de vijf zittenden kwamen allen terug, zodat hier eigenlijk alleen van een kleine uitbreiding sprake was.

Slotom: de zittende leiding handhaafde zich volledig.

Politieke positie

Zoals al opgemerkt gaf secretaris-generaal CU toe dat de partijleiding enkele fouten had gemaakt. De opstelling van de partij tegenover de middengroepen was niet helemaal juist geweest, de aanhang in de strijdkrachten was overschat en "regelmatig" had de partij toegegeven aan de drang van maoïstisch en ander extreem links, aldus CU.

Het zal duidelijk zijn dat CU het hiermee slechts over tactische fouten had en niet over de fundamentele uitgangspunten van de partij, de doelstellingen die de partij m.b.t. de ontwikkeling van Portugal voor ogen had. Bij de pogingen deze doelstellingen te realiseren was men, zo luidt vrij vertaald CU 's zelfkritiek, in een aantal gevallen te onvoorzichtig en overmoedig te werk gegaan. Het ging dus alleen over de manier waarop en dan nog op enkele punten. De eigenlijke doelstellingen en uitgangspunten bleven zonder tegenspraak van het congres recht overeind. In de congresstukken vindt men dan ook meermalen verwijzingen naar de "juiste" analyse van de Portugese situatie door de PCP en naar een PCP-politiek die "als enige met de belangen van de revolutie in overeenstemming" was.

Die analyse ziet er in grote trekken als volgt uit:

De Portugese revolutie, aldus de congresthesen, stond niet op zichzelf maar vond plaats binnen het raam van een verandering in de internationale krachtsverhoudingen. Deze verandering deed zich voor tengevolge van "de successen van het socialistische systeem (een verwijzing naar de Sowjet-Unie en haar bondgenoten - red.) en daartegenover de verheviging van de algemene crisis van het kapitalisme....." Op deze manier komt voor de PCP de val van het CAI -bewind in één perspectief te liggen met bijv. de overwinning van "het heldhaftige volk van Vietnam", terwijl "de Portugese revolutie" omgekeerd ook weer een bijdrage leverde aan die verschuiving in de internationale krachtsverhoudingen doordat zij een eind maakte aan "het Portugese fascisme en kolonialisme".

Begunstigd door deze achtergrond vond de omwenteling in Portugal zelf plaats door het optreden van twee factoren: de Beweging der Strijdkrachten (MFA) en het optreden van "een nationale volksbeweging" waarin de PCP ondanks de "imperialistische pressie" als "voorhoede en drijvende kracht" de "beslissende rol" speelde.

Het optreden van deze twee factoren leidde tot een aantal "revolutionaire verworvenheden" zoals omvangrijke nationalisaties op industrieel, financieel en agrarisch gebied en tot dekolonisatie. In het communistisch taalgebruik tot "liquidatie van het staatsmonopolistisch kapitalisme", "liquidatie van de Portugese monopolistische groepen" en "liquidatie van de kapitalistische uitbuiting".

In zijn congresrede wees CU er in dit verband op dat de ontwikkeling in Portugal duidelijk heeft bevestigd, en op het ogenblik nog steeds bevestigd, dat zich in het revolutionaire proces "objectieve wetmatigheden" voordoen, die voor de revolutionaire beweging van algemene geldigheid zijn. CU onderstreepte hiermee nog eens hoezeer hij op één lijn zit met het Sowjetdenken waarin die objectieve wetmatigheden even sterk benadrukt worden, juist tegenover die CP-en die met een beroep op hun nationale bijzonderheden, afstand van Moskou willen nemen. Weliswaar stelde CU, dat de ontwikkeling in Portugal ook een eigen karakter had gehad, nl. door het optreden van de militairen en het "verbond" tussen de militairen en de volksbeweging, maar deze bijzonderheid hinderde de PCP niet in haar uiteindelijke oriëntatie op het Sowjetmodel en was dus voor de partij zelf en voor Moskou volledig acceptabel.

Inmiddels, aldus nog steeds de PCP-analyse, is er in Portugal een contra-revolutionaire reactie op gang gekomen. Dat dit mogelijk geworden is wijt de CP aan de verdeeldheid binnen de linkse krachten, zowel binnen de strijdkrachten als daarbuiten.

Het middel dat de partij aanbeveelt om deze reactie tegen te gaan is conform haar analyse van de oorzaak van de reactionaire tegenbeweging: de verdeeldheid moet vervangen worden door een herstelde eenheid van links.

In deze situatie spelen de socialistten in de PCP-optiek een sleutelrol. Gaan zij samen met de communisten dan kan de Portugese revolutie worden voortgezet. Stellen zij zich echter "anti-communistisch" op dan maken zij zich dienstbaar aan de reactionaire krachten en brengen zij de "revolutionaire verworvenheden" in gevaar. Op het ogenblik doen zij, aldus de PCP, dit laatste.

De houding van de CP tegenover de socialistten wordt, hoewel op het eerste gezicht tegenstrijdig, van hieruit begrijpelijk. Aan de ene kant achtervolgt de partij de socialistten onophoudelijk met het aanbod tot samenwerking - voor de CP de enige oplossing die zowel aan de democratische als aan de revolutionaire maatstaven recht doet - aan de andere kant geeft zij geen politieke groep er zozeer van langs als de SP: "...haar wending naar rechts en haar aan de arbeiders en het volk vijandige politiek brachten de SP in een positie die strijdig is met het revolutionaire proces en met de wezenlijke krachten (= de PCP, red.) van dat proces".

Opvallend is in ditzelfde verband van streven naar herstel van de linkse eenheid het vasthouden van de PCP aan het hierboven al genoemde "verbond" tussen MFA en linkse volksbeweging. CUI in zijn congresrede: "In onze eenheidspolitiek past de alliantie tussen volk en MFA, tussen het volk en die delen van de strijdkrachten die de drijvende kracht waren in het revolutionaire proces en beslissend voor de verdediging en de opbouw van de democratie. Deze alliantie.....blijft ook vandaag nog even noodzakelijk als op 25 april 1974."

Het gaat hier dus om het vasthouden aan de formule waarmee de PCP tot voor ongeveer een jaar zoveel invloed op de ontwikkeling in Portugal kon uitoefenen.

Het zal duidelijk zijn dat de partij zichzelf geen schuld geeft voor het verloren gaan van de linkse eenheid. De congresthesen spreken

van een "juiste houding". M.a.w. de PCP trekt niet de conclusie dat het haar eigen ondemocratische houding was waardoor zij haar aanvankelijke bondgenoten, m.n. de socialisten en de meer gematigden onder de militaire leiders, tegen zich in het harnas joeg.

Huidige tactiek

Tegen deze achtergrond komt de huidige PCP-tactiek naar voren als defensiever en voorzichtiger dan voorheen, maar naar de inhoud ongewijzigd. In die tactiek kunnen aan de hand van de uitkomsten van het congres de volgende hoofdpunten worden aangewezen.

- In haar internationale opstelling blijft de PCP op Moskou georiënteerd. Het voorbeeld van de Italiaanse communisten, die door demonstratief hun autonomie t.o.v. Moskou te tonen, proberen een geaccepteerde politieke factor in hun land en in West-Europa te worden, is voor de PCP niet navolgenswaard. Dat kan ook moeilijk zolang de partij vasthoudt aan haar analyse dat juist "de groeiende kracht van het socialistische stelsel" (= de Sowjet-Unie en haar bondgenoten) "de internationale reactie" heeft belet met haar volle agressie tegen het revolutionaire Portugal op te treden.
- Nationaal bezien handhaaft de partij haar benadering van de socialisten, zoals zij die totnutoe toepaste. Enerzijds dus het voortdurend aanbieden van en streven naar samenwerking, anderzijds het voortdurend aanvallen van de SP of liever van de SP-leiding met het doel de socialistische basis, de gewone partijleden dus, achter de CP te krijgen. Het is een dubbelzinnige politiek, waarbij de PCP in de politieke praktijk een aanzienlijke tolerantie tegenover het optreden van de socialistische regering toont, maar waarbij de partij zuiver verbaal voor de SP geen enkel pardon kent.
- Zich inzetten voor een politieke rol van de militairen en streven naar herstel van eigen invloed binnen de strijdkrachten.
- Een algemeen streven naar consolidatie, resp. herstel van de PCP-posities m.n. op de gebieden van vakorganisatie en de media.

Of de partij al dan niet succes zal hebben bij haar streven haar invloed weer uit te breiden, valt niet gemakkelijk te zeggen. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van half december van dit jaar heeft de PCP inmiddels wel winst geboekt (2% vergeleken met de parlementsverkiezingen van afgelopen voorjaar) maar een flinke vooruitgang kan men dit niet noemen. Gezien de politieke situatie was er zelfs vrij algemeen een gunstiger score voor de communisten verwacht. Los echter van dergelijke voorlopige aanwijzingen blijft het feit dat de PCP een partij vormt met een zeer krachtige organisatie - volgens CU 115.000 leden en 7.000 basisorganisaties (cijfers die door geen andere partij gehaald worden) - en dat zij, hoewel op het ogenblik voorzichtiger, tijdens haar congres heeft duidelijk gemaakt vastbesloten te zijn het verloren terrein te herwinnen.

*
* *